

Tips

voor beginnende en amateur componisten

- Ter illustratie wordt af en toe gerefereerd aan 'Content', een album met 100 korte composities voor piano, verkrijgbaar via mijn website. Je hebt het album niet nodig om de tips te kunnen begrijpen.

Componeren in een kerktoonladder is verleidelijk. Je gebruikt alleen de witte toetsen van de piano. Dit lijkt gemakkelijk en een compositie in een kerktoonsoort klinkt al gauw interessant.

Toch is het beter om als beginner kerktoonladders te mijden. componeer in majeur en harmonisch mineur. Componeren in een kerktoonsoort houdt voor een beginner meestal een vlucht in. Men durft de confrontatie met harmonieleer (en al die alteraties) niet echt aan.

Bovendien is schrijven in een kerktoonsoort moeilijker dan je denkt. In de praktijk begint een compositie, geschreven door een beginner, weliswaar in een kerktoonsoort, maar gaandeweg zal majeur of mineur ontstaan, terwijl dit niet de opzet was.

Kerktoonladders kun je transponeren. Zoals majeur of mineur op elke toon kan beginnen, kan bijvoorbeeld ook Dorisch op een andere toon beginnen dan op een D.

In het piano-album 'Content' is een compositie in F Mixolydisch opgenomen, nummer 66. Je kent Mixolydisch als de kerktoonladder die op G begint: G A B C D E F G. Op F ontstaat deze reeks: F G A B C D E F. Daarom heeft nummer 66 als voortekens 2 mollen.

In nr. 66 worden alteraties toegepast. Ook in een kerktoonsoort kunnen, net als in mineur of majeur, tonen voorkomen die vreemd zijn aan de toonsoort, maar dit hoeft de toonsoort niet te wijzigen.

Als studerend componist moet je jezelf alle mogelijke problemen gunnen. Daar leer je van. De omstandigheden zo naar je hand zetten, dat je muziek altijd wel aardig klinkt, bezorgt je een pyrrusoverwinning.

Wanneer je met een instrument componeert, moet je er voor zorgen dat de klank sober is, zodat je elke toon afzonderlijk goed kunt horen. Een gitarist gebruikt bij voorkeur een akoestische gitaar, een pianist gebruikt slechts af en toe de pedalen en een organist schakelt alleen een 8 voet in.

Componeer vooral muziek en niet louter een sfeer. Wanneer je als componist gevorderd bent, keer dan af en toe terug naar een sobere, maar strenge stijl.

Muziek die sterk gebonden is aan een instrument verwordt al gauw tot oppervlakkige muziek. Zeker muziek voor virtuozen ontbreekt het vaak aan inhoud.

Koester eenvoud. Schrijf regelmatig in C groot of A aeolisch (mineur zonder verhoogde 7de toon) zonder te altereren. Neem jezelf voor om een interessante compositie te schrijven, een compositie die tevens mooi klinkt, ook al gebruik je maar zeven verschillende tonen.

Op deze wijze werken is als mediteren. Omdat er geen afleiding is, geen uitweg, moet je tot in de krochten van je hersenen afdalen om het laatste restje aan inventiviteit bij elkaar te schrapen. Zie nummer 67 in het album. Bewust zijn alleen de zeven tonen van C majeur gebruikt.

Elke componist wil een persoonlijke stijl ontwikkelen. Om dit te bereiken, zoekt de componist naar vernieuwing, naar bijzondere klanken, naar een methode die niemand anders - of anders maar weinigen - toegepast heeft.

Men wil zich onderscheiden. Maar het machtigste middel om je van anderen te onderscheiden heeft een beginner al in huis en dat is het innerlijk.

Een ieders innerlijk is weer anders. Als je er in slaagt om vanuit je innerlijk te componeren, is je muziek altijd de moeite waard. Dan kun je nog steeds vernieuwing nastreven, maar je innerlijk zou als kompas moeten fungeren.

Vanuit je innerlijk componeren is niet eenvoudig. De een zal daar beter in slagen dan de ander. Wat je zal helpen, is eerlijkheid tegenover jezelf. Je moet weten hoe je werkelijk bent, niet hoe je zou willen zijn, anders bouw je een stijl op drijfzand.

Een componist die slechts langzaam vorderingen maakt, of die zeer moeizaam componeert, hoeft het niet aan kennis te ontbreken. Gebrek aan zelfkennis kan de oorzaak zijn. Gebrek aan inzicht in de eigen mogelijkheden, in de beweegredenen om op een bepaalde wijze te willen componeren.

Componisten die op latere leeftijd beginnen met componeren en die over een ruime mate van levenservaring beschikken, kunnen sneller tot een persoonlijke stijl komen. Zij verliezen minder tijd, omdat ze zichzelf al meerdere keren tegen zijn gekomen in het leven.

Adolescenten zijn als studerend kunstenaar in het nadeel. De onschuld uit hun kinderjaren zijn ze kwijt en aan levenservaring zijn ze nog niet toegekomen.

Het zoeken naar vernieuwing om de vernieuwing kan funest zijn. Je kunt afgesloten raken van je innerlijk. Dan is het misschien wel knap wat je schrijft, maar een ander had het ook gekund. componeer je vanuit je innerlijk, dan kun jij alleen die muziek schrijven en niemand anders.

Een redelijke productie voor een ervaren componist in een serieus genre is ongeveer 1 uur muziek per jaar, alle stukken bij elkaar genomen, langzame en snelle stukken.

Studerende componisten en componisten die alleen in de weekenden en in de vakantie kunnen schrijven, hebben met een half uur muziek per jaar een goed gemiddelde.

Het album Content bevat 100 composities voor piano die binnen een jaar geschreven zijn. De totale duur van het album ligt (geschat) tussen een uur en anderhalf uur. Met andere woorden, hier is geen uitzonderlijke prestatie geleverd, maar de componist is wel ijverig geweest.

Het publiek hoort je compositie fris van de lever. Voor het publiek komen de klanken van je compositie voor het eerst voorbij.

Een componist ontkomt er niet aan om aan bepaalde delen van een compositie wat langer te

werken. Je kunt zelfs een uur lang met een enkele maat bezig zijn. Dit heeft echter wel tot gevolg, dat je qua waardering van die maat je onvermijdelijk verwijderd van het publiek.

Een subtiel spel met de harmonie, gedestilleerd uit een lange worsteling met de materie, kan volledig gemist worden door het publiek, omdat een maat bij de uitvoering slechts een paar seconden duurt. Je waardeert de harmonie op basis van jouw beleving van die maat, terwijl het publiek die maat slechts even waarneemt en bovendien niet zo geconcentreerd is.

Componisten moeten regelmatig afstand nemen van hun werk, zodat ze de klanken kunnen horen zoals het publiek ze hoort. Werk niet te lang door, probeer het stuk waar je aan werkt af en toe te vergeten. Is het klaar, leg het dan weg en speel het een paar weken later pas weer door.

Een goed componist worden lukt alleen als je wilt *leren* componeren, niet als je alleen maar een componist wilt *zijn*.

Menig talent fantaseert liever en laat die fantasie voeden door familie, vrienden en kennissen, veelal volslagen leken. Het is makkelijker om jezelf wijs te maken dat je *eigenlijk* genoeg weet en dat je werk *best* de moeite waard is en dat je zelfs een groot componist zou *kunnen* zijn.

Dromen is aangenaam. Vervelend wordt het pas als je je werk voorlegt aan een componist die niet gevluht is voor een zware studie, voor een queeste van vele jaren. Je kunt dan slechts hopen dat hij of zij medelijden met je heeft, anders krijg je te horen dat je werk regelrecht de prullenbak in kan.

Met een gebrekkige kennis kun je alleen lichte muziek schrijven, een melodie begeleid door een eenvoudige progressie van akkoorden. Wil je serieuze muziek schrijven, dan zul je je aureool af moeten doen en vooraan beginnen, bij de harmonieleer, bij de eenvoudige drieklanken en hun omkeringen. En gewoon je best doen, ook al ben je een genie. Vooral als je een genie bent.

Wanneer je een tijdje met harmonieleer bezig bent, en je vordert goed, is het belangrijk dat je werk van klassieke componisten probeert te analyseren.

Bestudeer allereerst het werk van Classicistische componisten (periode ca. 1750 - 1815). Bijv. Kuhlau, Gluck en Clementi. Zij gingen zich niet te buiten aan ingewikkelde constructies. Werken van latere componisten, vooral de grote meesters, zijn meestal veel ingewikkelder.

Neem bij voorkeur een eenvoudig werk voor een meerstemmig instrument onder handen, zoals een sonatine voor piano, orgel, gitaar of harp. Probeer niet een orkestpartituur te analyseren.

Wil je je op professionele wijze ontwikkelen, dan ontkom je er niet aan om ervaring op te doen in het bespelen van een meerstemmig instrument.

Een goed innerlijk gehoor stoelt op ervaring in het jarenlang zelf vormen van meerstemmige klanken. Een student compositie kan daarom beter een instrument als bijv. de piano bespelen.

Een componist heeft altijd les nodig. Je kunt nog zoveel informatie verzamelen, via internet, boeken of andere media, uiteindelijk heb je iemand nodig die je verder helpt, desnoods op afstand met

gebruikmaking van moderne middelen als e-mail, maar liever nog vis-à-vis.

Al die beroemde componisten waar men zich als jonge of amateur componist aan spiegelt, hebben les gehad. Gewoonlijk van andere, meer ervaren componisten. Een enkeling heeft alleen les gehad in muziektheorie, maar wel op niveau.

Je moet eerst zelf een begin maken. Componisten brengen je niet graag de beginselen van de muziektheorie bij. Je zou al een redelijk begrip van de harmonieleer moeten hebben.

Wanneer je componeert, verlaten gedachten en beelden je hoofd. Als je veel schrijft, raakt je hoofd een keer leeg.

Je moet op tijd je hoofd vullen met nieuwe ervaringen. Het lezen van literatuur wordt van oudsher aanbevolen. Een boek lezen is immers niet zo kostbaar. Je kunt een boek altijd nog lenen. Lees wel beproefde literatuur en niet alleen boeken die in de mode zijn.

Als je leest, geniet dan eerst. Na lezing kun je eventueel nadenken over de compositie van het verhaal, de contrasten en de spanningsbogen, maar noodzakelijk is dit niet.

Je zou ook reizen kunnen maken. Zowel de natuur als het stadsleven kunnen je inspireren.

Eventueel laat je je inspireren door filmbeelden. Een natuurdocumentaire zou je aan kunnen spreken. Je merkt zelf wel waardoor je geïnspireerd raakt. Je krijgt dan zin om te componeren.

Harmonieleer is voor componisten het belangrijkste vak om te leren. Harmonieleer wordt vaak gevreesd, omdat het een taai en saai vak zou zijn, waarvan het nut soms zelfs betwijfeld wordt.

Maar harmonieleer is werkelijk een leer. De leer van de oude meesters. Met *leer* wordt bedoeld de wijze lessen die ervaren componisten aan hun leerlingen gaven.

Zou je niet graag les krijgen van een componist als J.S. Bach, Rameau, Haydn, Chopin en al die andere beroemde componisten? Dat is namelijk precies wat er gebeurt als je harmonieleer studeert.

Studieboeken harmonieleer worden meestal geschreven door leraren muziektheorie. Maar zij hebben de harmonieleer niet gemaakt. Zij geven alleen kennis door.

Leerlingen compositie die niet minstens eenmaal de studie op willen geven zijn uiterst zeldzaam. Mocht je af en toe vertwijfeld raken, weet dan dat dit volkomen normaal is.

Soms moet je even een stukje terug. Je hebt bijvoorbeeld een les niet goed bestudeerd. Of je hebt het geleerde niet voldoende in praktijk gebracht. Dat zou je moeten onderkennen. Doe jezelf een plezier en zet indien nodig een stap achterwaarts.

Docenten compositie zijn zelf componist. Ook zij hebben problemen moeten overwinnen. Maar compositie is als een roeping. Er behoren problemen te zijn, die overwonnen moeten worden.

In het begin zou je je tot de hoofdzaken moeten beperken. Je moet leren hoe je in majeur en mineur op smaakvolle wijze noten verbindt en hoe je een melodie een goede harmonie ter ondersteuning geeft. Dat is al moeilijk genoeg.

Op internet worden discussies gevoerd over exotische toonladders en bijzondere akkoorden. Dit leidt niet tot een betere beheersing van de harmonieleer. De deelnemers aan dergelijke discussies zijn meestal niet eens in staat om een eenvoudige harmonische oefening in C groot te schrijven.

Eerst leg je een fundament. Een huis bouw je niet door met de inrichting te beginnen. Een toonladder is een kleur, bijzondere akkoorden zijn tierelantijntjes. Je mag best fantaseren over de kleur van de badkamertegels, maar eerst moet je beton storten. Eerst harmonieleer studeren.

Er is waarheid en er is mythe. Een voorbeeld van een mythe is dat 'echte' componisten meteen een volledige orkestpartituur noteren, de correcte notatie voor transponerende instrumenten inbegrepen. De waarheid is, dat dit uiterst zeldzaam is.

Meteen voor het volledige orkest schrijven, is zelfs niet efficiënt. Als je voor een orkest schrijft, zul je stemmen verdubbelen en accenten aanbrengen. Elke componist moet af en toe een deel aanpassen of opnieuw schrijven. Dat is vervelend genoeg zonder al dat extra werk.

Noteer de belangrijkste stemmen en zorg er voor dat de harmonie volledig is. Wanneer je je verder ontwikkelt, ontdek je vanzelf of je je werkwijze aan wilt passen. Noteer in het begin de partij voor een transponerend instrument op klankhoogte, tenzij je dat instrument zelf bespeelt.

Werk gewoon zoals je dat zelf gemakkelijk vindt en niet zoals je *denkt* te moeten werken.

Als je vast komt te zitten als componist, als je niets meer uit handen krijgt, keer dan terug naar de tijd waarin je nauwelijks iets van theorie wist. Schrijf onbezorgd een melodie, ook al klinkt die bekend, en noteer een eenvoudige begeleiding. Denk niet na en heb plezier.

Pas daarna, als je eindelijk weer iets geschreven hebt, bekijk je je werk beter. Je zult zien dat er meer theoretische kennis in terecht is gekomen dan je zou denken. Misschien wil je hier en daar een passage aanpassen. Doe dat en je bent weer aan de slag.

Wanneer je als beginner handig gebruik maakt van de tegenbeweging, de kwartsprong en de leidtoon, terwijl je een goed gehoor hebt voor samenklanken, zodat je instinctief de juiste tonen verdubbelt, zit je meteen al op een redelijk niveau. Vreemd genoeg komt dit maar zelden voor.

De oorzaak zou de overweldigende aanwezigheid van popmuziek kunnen zijn. In popmuziek is stemvoering niet van belang. De meeste popmuzikanten spelen alleen een akkoord, dat ook nog deel uitmaakt van een overbekende progressie. De ligging van het akkoord en het verloop van de afzonderlijke stemmen doen er nauwelijks toe. Veel aandacht gaat bovendien uit naar het ritme.

Als je reeds vele jaren klassieke muziek beluistert en beoefent, ben je in het voordeel. Je gehoor is gewend geraakt aan een creatieve stemvoering. Nummer 68 uit het album is harmonisch gezien veel interessanter dan nummer 97, maar 97 is moeilijker om te schrijven, omdat 97 klassiek van aard is, terwijl 68 raakvlakken heeft met lichte muziek.

Een partituur dient de bedoelingen van de componist zo duidelijk mogelijk weer te geven. Een partituur wordt echter ook visueel beoordeeld. Dit kan er toe leiden dat een componist verleid wordt de muziek ondergeschikt te maken aan het visuele aspect.

Een maatsoort wordt aangegeven met een teller en een noemer. Bij een $3/4$ maat is 3 de teller, die het aantal tellen in een maat weergeeft, en 4 de noemer, die aangeeft welke nootwaarde geteld moet worden. Een compositie in $3/4$ maat kan in $3/8$ maat opgetekend worden, omdat je bij een $3/8$ maat de achtste noten telt en in een $3/4$ maat de kwartnoten.

Het tempo waarin een compositie moet worden gespeeld, wordt *niet* door middel van de maatsoort weergegeven. Aanduidingen als 'allegro' of 'adagio' geven het tempo aan.

We zijn wel geneigd om een kleine nootwaarde sneller te spelen dan een grote, ongeacht de maatsoort. Als componist kun je hier rekening mee houden, vooral wanneer je muziek schrijft waarvan je verwacht dat die hoofdzakelijk door amateurs gespeeld zal worden. Wil je rust weergeven in een tweedelige maat, componeer dan in een $4/4$ i.p.v. een $4/8$ maat.

Bewust schrijf ik *componeren* en niet *noteren*. Als je onervaren bent als componist kun je zelf ook beïnvloed worden door de notatie, daarom zou je meteen in de goede maatsoort moeten noteren.

Beginners willen graag indruk maken met hun werk. Bijgevolg kiezen zij vaak voor een maatsoort die veel 'kleine' nootjes oplevert. Beginners componeren toch al graag snelle stukken, maar dat kan ook met de leeftijd te maken hebben. De jeugd heeft meestal haast.

Componeer en noteer in een maatsoort die past bij de muziek die je schrijft. Een wals maak je niet interessanter door die in $3/8$ te noteren, terwijl je die in $3/4$ hebt bedacht. Bovendien hoor je de exacte maatsoort niet. Ook al noteer je in $3/8$, het publiek zal toch $3/4$ horen, uit gewenning.

Zo ingewikkeld mogelijk noteren kan een verslaving zijn. Gecompliceerd ogende muziek kan zelfs opzettelijk zo genoteerd zijn, omdat de componist vreest anders niet serieus genomen te worden.

Beginners die een docent compositie hun muziek voor willen leggen ter beoordeling, kiezen veelal voor muziek die naar hun gevoel de meeste indruk zal maken. Dit houdt maar al te vaak in, dat zij kiezen voor een moeilijk ogende partituur, terwijl een eenvoudig ogend werk betere muziek kan bevatten. Een goed docent kijkt door alle poeha heen, hou daar rekening mee.

Nummer 77 uit het album lijkt ingewikkelder dan nummer 78, maar 78 is veel geraffineerder.

Wil je aan gehoortraining doen, wat in mijn ogen zwaar overschat wordt, volg dan de historie.

Gehoortraining wordt meestal zo gestudeerd: Eerst de intervallen, dan eenvoudige akkoorden, dan de moeilijkere akkoorden. Logisch, nietwaar?

Volg liever de historie:

1. Herken het octaaf en de kwint als samenklank, in de lagere en in de hogere regionen.
2. Herken een majeur en een mineur terts als samenklank, zowel laag als hoog.
3. Vorm een akkoord dat bestaat uit een kwint op de grondtoon en een majeur terts op de grondtoon.

Luister naar alleen de kwint als samenklank in het akkoord. Luister naar alleen de majeur terts als samenklank. Luister naar de mineur terts die ontstaat tussen de derde toon en de kwint.

4. Vorm een akkoord dat bestaat uit een kwint op de grondtoon en een mineur terts op de grondtoon. Luister naar alleen de kwint als samenklank in het akkoord. Luister naar alleen de mineur terts als samenklank. Luister naar alleen de majeur terts die ontstaat tussen de derde toon en de kwint.

5. Beluister nu pas een majeur drieklank (driestemmig) als geheel. Verleg wisselend de aandacht naar de kwint en de tertsen als klank en het gehele akkoord.

6. Luister naar een majeur terts die deel uitmaakt van een majeur drieklank. Luister vervolgens naar een majeur terts alleen. Je zou een verschil moeten horen. Dit is een andere grote terts dan die in de drieklank. Wat je hoort, is het verschil dat ontstaat omdat minder boventonen interfereren.

7. Idem voor de mineur terts. Ook de kwint klinkt anders.

Hiermee is een begin gemaakt. Bij de gebruikelijke gehoortraining gaat men volledig voorbij aan het feit dat je trillingen waarneemt die interfereren. De majeur terts klinkt binnen een akkoord anders dan daarbuiten. Het is mogelijk dat iemand met een uitstekend gehoor problemen bij het herkennen ondervindt, net omdat hij steeds iets anders hoort. Hij hoort te goed.

Eventueel vervolg je deze wijze van studeren door de grondtoon een octaaf hoger te verdubbelen. Een kwart ontstaat tussen de kwint en het octaaf.

In de geschiedenis was voor het gehoor van de Westerse mens eerst alleen het octaaf en de kwint als samenklank acceptabel. Later kwam daar een terts bij. Voor de mens uit de middeleeuwen was dit spannend genoeg. Die terts werd echt gehoord, niet als onderdeel van een majeur akkoord, maar als een terts die samen met een kwint klonk. Gun jezelf deze ervaring.

Ook een talentvol musicus komt in de problemen als hij gaat studeren. Niets lijkt nog te lukken en de regels die hij moet leren zijn als wrakhout waar hij zich wanhopig aan vast probeert te klampen.

Een goede leraar zal af en toe een reddingsboei uitwerpen om te voorkomen dat een leerling naar de haaien gaat, maar die regels moeten wel worden geleerd. Wat een leerling kan helpen, is het besef dat hij niet voor eeuwig rond zal blijven dobberen. Er komt een moment waarop kennis en creativiteit in elkaar schuiven en een geheel vormen.

Dat moment is niet exact aan te geven. Helaas komt het een enkele keer voor dat een componist tot aan het einde van zijn leven blijft twijfelen. Dit kan het gevolg zijn van onvoldoende studie, maar onzekerheid zou eveneens een rol kunnen spelen.

Pas op voor muziekgenres die 'klassiek' lijken, maar die vooral populair zijn onder amateur componisten omdat het genre geen hoge eisen aan de theoretische kennis lijkt te stellen.

New Age is berucht. Veel New Age composities bestaan uit eindeloos voortkabbellende gebroken akkoorden zonder dat zich ook maar iets van wezenlijk belang afspeelt. Men beroept zich bij deze muzieksoort veelal op een zekere 'sfeer', maar je zou het ook geestelijke luiheid kunnen noemen.

Minimal Music is eveneens een genre dat uitnodigt tot flierefluiterij. Als het genre je aanspreekt, is er niets op tegen om Minimal Music te schrijven, maar beoefen dit genre niet omdat je denkt dat je

er nauwelijks iets voor hoeft te leren.

New Age en Minimal Music zijn slechts voorbeelden. Voor elke muzieksoort geldt dat de componisten die hier in excelleren altijd talent paren aan kennis en ervaring.

Geloof in je talent, maar stel je nederig op als je theorie studeert. Denk niet te snel dat je het allemaal wel begrijpt. Dwing jezelf om extra oefeningen te maken, ga zelfstandig op zoek naar meer informatie. Neem een voorbeeld aan Beethoven, die les kreeg van Haydn (toch niet de minste) en die zo ontevreden was over het niveau waarop hij les kreeg, dat hij een andere leraar zocht.

Voel je je niet aangetrokken tot een klassieke opleiding en gaat je hart uit naar muziek voor film, games, reclame of theater, terwijl je tevens geïnteresseerd bent in studietechniek, kies dan voor een studie als 'Toegepaste Compositie'. Je leert goed componeren, maar in de praktijk blijkt dat er minder beroep op je uithoudingsvermogen, je intellect en je geweten wordt gedaan.

Dat was het. Ik wil deze tips echter afsluiten door het volgende te benadrukken:

Werkelijk, neem les! Als je weet dat de grootste talenten die ooit geleefd hebben, allemaal les hebben moeten nemen, zou het wel van een ongelooflijke arrogantie getuigen als je denkt geheel zelfstandig een behoorlijk niveau te kunnen bereiken.

Als je geen les neemt, blijf je een amateur. Ook als je ongelooflijk slim bent en over machtig veel talent beschikt. Dat is de harde waarheid. Wil je een amateur blijven en slechts ietwat groeien als componist door je zelfstandig te ontwikkelen, dan is daar niets op tegen. Je kiest voor hobbyïsme.

Overigens kun je als amateur ook veel plezier hebben in het componeren. Je kunt er zelfs voor kiezen om als amateur muziek te blijven schrijven, terwijl je wel goed les wilt hebben. Zoek er dan de juiste docent bij, want niet elke componist die les geeft, verdraagt hobbyïsme even goed.

Rowy, december 2010